

Adres redactie en
administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur H. Lips,
Hoofdraadsman

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. Nr. 6 - JUNI 1973 - 12e JAARGANG

Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Vaste medewerkers:

Jan Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Dick Zaal

KOVACS WEG

Wel, Belgrado is geen triomf
geworden.
Maar leverde wel, definitief,
de Europa-cup op.
En nu gaat Kovacs dan weg.
Maar niet naar Roemenië,
wél naar Frankrijk!
Waarom? Zie blz. 3.

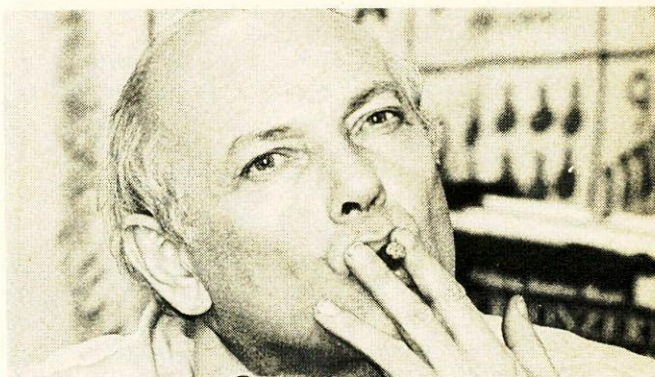
DE KANSEN VAN DEN UYL

De regeringsverklaring is
achter de rug! Voorlopig
allerwegen afwachtende
tevredenheid!
Wij zijn vooral nieuwsgierig
naar wat de bewindslieden
op defensie gaan doen. Zie
blz. 2 en blz. 10.

Zie blz. 4 en 5.

KOM-PAAS-ATIE

NAAR DE FILM

Naar de film, ja gezellig!
Vooral als je naar Zorro's
erotische avonturen gaat. We
wilden dat op de voorpagina
meteen duidelijk maken.
Zie blz. 6.

DAVID TOMKINS

David Tomkins
Nou ziet U hier toch uit,
meneer de Redacteur,
Dat al dat kankeren maar
larie is, gezeur!
Stook U de kachel op de
ziekenzaal eens heter!
Zie verder blz. 12.

HOLLAND FESTIVAL

„Rotterdam Fantastiek”.
Op en rond het bekende
schouwburgplein het optre-
den van klowns, komedian-
ten, vuurvreters en dat soort
volk. In een tent die plaats
biedt aan 2000 personen!
En het einde? Samen, moe
en gelukkig, op een bankje!
Zie blz. 8.

Nieuw beleid

Het nieuwe kabinet is er!

En daarmee een nieuw team op defensie. Wellicht is nog nooit met zoveel spanning tegemoet gezien wat er nu gaat gebeuren. Bij vorige ministers wist men toch altijd dat de tot nu toe gevolgde lijn zou worden voortgezet. Iedereen verwacht dat er nu veranderingen zullen komen. Maar welke veranderingen en in welke mate?

In grote lijnen is het duidelijk hoe het beleid gaat worden: Eehoud van de NATO-politiek met daarin een hardere opstelling tegenover bondgenoot Amerika en tegenover de niet-demokratische NATO-partners, in hetzelfde verband en ook in het nationale vlak een uiterste inspanning om tot een doelmatig en daardoor zuinig defensiebeleid te komen, in het personeelsvlak: de bereidheid om tot andere en betere verhoudingen te komen in de zin van meer democratisering en vermaatschappelijking, een modernisering van het militair straf- en tuchtrecht, het vergroten van de vrijheid van meningsuiting enz.

Voor al wat dat laatste betreft zal het niemand verwonderen dat wij het nieuwe team van bewindslieden met enthousiasme en vertrouwen verwelkomen.

Vanuit de humanistische geestelijke verzorging wordt reeds jaren gepleit voor een modernisering van de strijdkrachten op het punt van de menselijke verhoudingen, het verheugt ons dat er nu een minister en staatssecretarissen gaan optreden van wie op dit punt niet alleen goede plannen te verwachten zijn maar ook een duidelijke voortvarendheid bij de uitvoering van die plannen.

Want aan die voortvarendheid schort het waarschijnlijk het meest.

Hoe lang wordt er in allerlei commissies nu al niet gesproken over de modernisering van van het militair straf- en tuchtrecht?

Toen de humanistische geestelijke verzorging, nu bijna tien jaar geleden, in de strijdkrachten werd toegelaten was dat proces al lang op gang. En natuurlijk is er in die tijd ook wel wat gebeurd. We zijn er niet blind voor dat celstraffen nog slechts bij uitzondering voorkomen en dat er in het algemeen de laatste jaren een wat

soepeler beleid wordt gevoerd. Maar daar staat tegenover dat er, ook de laatste jaren, bijna aan de lopende band processen zijn gevoerd tegen militairen (van de rang van soldaat tot en met luitenant-kolonel) die naar de mening van de militaire autoriteiten het boekje van het reglement betreffende de krijgstucht juist op punten als vrije meningsuiting en kritiek op bepaalde situaties te buiten waren gegaan. Daarom is het zo nodig dat nu op korte termijn het militair straf- en tuchtrecht wordt herzien, waarbij de gehele rechtsgang drastisch zal moeten worden gewijzigd. Afschaffing van de huidige krijgsraden, het instellen van militaire kamers bij normale rechtbanken, het invoeren van een snel werkend ombudsman-systeem en natuurlijk voor alles het vervangen van het huidige reglement op de krijgstucht door normale militaire gedragsregels voor vredes- en oorlogstijd zijn de zaken waarvan wij menen dat ze nu binnen twee jaar tot stand moeten komen. Het betekent dat wij hopen en verwachten dat de vele plannen voor verandering en vernieuwing die al jaren boven de krijgsmacht hangen en die als zodanig veel onzekerheid, en ook tegenstand, hebben gewekt nu in een duidelijk en verstaanbaar beleid tot uitvoering zullen worden gebracht. Wij begrijpen dat dat de nieuwe bewindslieden veel moeilijkheden zal bezorgen. Als we de regeringsverklaring goed hebben begrepen dan wil het kabinet-Den Uyl een nieuw menselijk klimaat in Nederland scheppen in die zin dat bestaande ongelijkheid en onrechtvaardigheid in menselijke verhoudingen wordt bestreden en opgeheven.

Dat zal op sommige terreinen veel moeilijkheden geven omdat het benodigde geld in onvoldoende mate aanwezig zal zijn.

Een snelle modernisering van de menselijke verhoudingen in de strijdkrachten behoeft niet in de eerste plaats vast te lopen op financiële problemen.

Daarom kon het wel eens zijn dat straks het nieuwe kabinet mede beoordeeld zal worden op de vraag wat het op dit punt tot stand weet te brengen.

Wij wensen de nieuwe bewindslieden bij hun moeilijke karwei graag alle succes!

Red.

KOVACS WEG

Deze maand is hij vertrokken. Precies twee jaar na zijn komst in Amsterdam zet de Roemeen Stefan Kovacs een punt achter zijn periode als trainer van het zo hoog geroemde Ajax. Een dankbare periode, dat stellig. Immers Kovacs die voorheen niet of nauwelijks bekend was en slechts in de beginjaren zestig als bondscoach van het Roemeense voetbalelftal aan de weg timmerde heeft in deze twee jaar faam gemaakt. Een Europa Cup en een wereldbeker werden onder zijn leiding naar Amsterdam gehaald en wie weet is dat op 30 mei in Belgrado voor de tweede maal een feit als Ajax daar het Italiaanse Juventus achter zich houdt. Maar dit verhaal gaat niet zo zeer over Ajax. Laten we proberen van deze kleine Roemeen een schets te geven hoe hij bij Ajax werkte en hoe hij daar vertrekt. Stefan Kovacs arriveerde in Amsterdam op een wel zeer ongelegen moment. Nog geen maand daarvoor had Rinus Michels publiekelijk zijn ontslag ingediend. Amsterdam, beter Ajax rouwde. De man die Ajax voor het eerst in zijn geschiedenis aan de Europa Cup had geholpen, en dan vergeten we gemakshalve die verloren finale tegen AC Milan, werd op handen gedragen. Rinus Michels, ijzere Rinus zoals hij vaak werd genoemd zou nimmer door een betere vervangen kunnen worden; Ajax ging zonder hem een onzekere voetbaltoekomst tegemoet. Daarnaast vertrok Velibor Vasovic naar zijn geboorteland en verwisselde Nico Rijnders de Nederlandse gulden voor de Belgische frank FC Brugge had een te aantrekkelijk aanbod, en niet te vergeten fiscaal is België voor een topvoetballer natuurlijk veel aantrekkelijker dan Nederland. En zo in deze stemming bij

Ajax en in Amsterdam stapte die kleine goedlachse, grijze sigaretten rokende Kovacs Ajax binnen. Zijn entree was allervriendelijkst. De vele journalisten die hem nog kenden van toen hij trainer was van Steau Boekarest en met wie hij eens PSV ontmoette werden aan de borst gedrukt; kortom binnen zeer korte tijd had Kovacs zijn vrienden gemaakt. Maar lang zou die vrede niet duren. Nog tijdens het trainingskamp dat gehouden werd op de terreinen van de militaire sportschool in Hooghalen kwamen de eerste tegenstellingen aan het licht. De spelers van Ajax gewend aan de harde leerschool van Michels deden na twee weken trainen hun mond open; „Dit is geen training”, zei Crujff. „Voor welpen nog niet geschikt. Veel te licht, zo zijn we nooit goed voorbereid op het seizoen.” Stefan Kovacs glimlachte slechts, zei dat hij anders te werk ging dan Michels, deed water bij de wijn en zorgde ervoor dat de tweedracht die al zo snel ontstaan was geen grotere vormen aannam. Wel, dit voorval zo pril na zijn start bij Ajax heeft zijn werkzaamheden bij Ajax altijd gekenmerkt. Stefan Kovacs was in zijn Nederlandse periode een compromisfiguur. Hij stond niet tussen de spelers maar ook niet te ver van hen vandaan. Kovacs heeft het in de afgelopen twee jaar niet eenvoudig gehad. Al zeer snel had hij door dat de mentaliteit van de Nederlandse prof nogal verschilde met die van de Roemeense staatsamateur. Daar in zijn geboorteland kon hij er blindelings staat op maken dat zijn spelers alles zouden aannemen wat de meester vertelde. Hier bij de toen reeds gelouterde Ajax-profs vond hij een groep die lijnrecht zijn ideeën te-

gensprak. Hoe heeft hij die grote inspraak van zijn spelers verwerkt?

Kovacs: „Vanaf het aller-eerste begin voelde ik dat ik te maken had met een stel zeer weldenkende jongens. Voetbal was hun hobby; voetbal was hun bestaan. De gedachten die de meeste spelers van Ajax over voetbal hadden logen er niet om. Vandaar dat ik nimmer een discussie uit de weg ben gegaan. Daarom ook is er vaak geschreven dat ik niets te vertellen had bij Ajax. Dat is onzin. Ik kwam voor een wedstrijd met mijn ideeën en legde deze voor aan de spelers. Tenslotte moeten zij het uitvoeren en niet de trainer. Nou, en ontstond er een te groot verschil van mening dan namen wij — en dan denk ik aan hulptrainer Haarms — de beslissing hoe we het gingen doen. Ik ben namelijk niet het type dat met strakke hand wens te regeren. Waar mensen met elkaar samenwerken moet communicatie zijn. Als dat niet het geval is ben je op het verkeerde spoor”. Die communicatie die Kovacs wilde heeft bij Ajax tot vele misverstanden geleid. Zo is het geen geheim meer, want de zaak is aan de orde geweest, dat Ajax-arts John Rolink zijn bestuur in-fluisterde dat als Kovacs nog een jaar langer bij Ajax zou blijven de prestaties wel eens drastisch zouden kunnen teruglopen. Rolink, die bij het Ajax-bestuur altijd een willig oor vindt, gooide met deze woorden de knuppel in het hoenderhok; de paniek was compleet en de Ajaxleiding wenste een gesprek met alle belanghebbenden.

Dat gebeurde en Kovacs verloor. Reeds in oktober was in kleine kring bekend dat Kovacs' contract niet verlengd zou worden. Die paniekactie of reactie van het Ajax-bestuur is te verklaren, maar nu nadat vele maanden verstreken zijn en ook clubarts Rolink midden in de moeilijkheden heeft gezeten — denk aan de Crujff-affaire voor de wedstrijden tegen Bayern München — lijkt het erop dat voorzitter Van Praag met zijn secondanten een te snelle beslissing heeft genomen. Ogenblikkelijk werden maatregelen genomen en was het MVV-trainer Knobel die ook op voorspraak van de spelers werd aangetrokken. Kovacs exit. Een aimabel mens neemt afscheid van een land dat hij liefheeft en dat valt niet te ontkennen waar hij veel geld heeft verdiend. De naam-Kovacs is nu tot in alle uithoeken van de wereld bekend. Voor de Roemeen is een periode afgesloten. Hoewel er nog een kleine kans is dat één of andere Zuid-Europese topclub hem zal aantrekken lijkt het erop dat Kovacs volgend seizoen als hoofdcoach van alle Roemeense nationale elftallen gaat fungeren. Maanden geleden toen voor hem de beslissing bij Ajax al was gevallen zei hij tegen mij; „Als ik naar mijn land terugga zien ze me niet meer als trainer van welke ploeg dan ook op de bank zitten. Ik heb niets meer te winnen. Bij Ajax vond ik kwaliteit, waarschijnlijk het beste spelersmateriaal wat er op de wereld rondloopt. Beter kan ik het niet meer doen. Van deze twee jaar moet ik ook voor de rest van mijn leven profiteren”. Een vriendelijke en slimme Roemeen. Voor al de pers zal hem missen. Hij stond altijd voor ze klaar.

WIM JESSE

KOM-PAAS-ATIE

Ik heb het mee gemaakt dat een geheid buitenkerkelijk onderwijzer bij het openbaar onderwijs in een diskussie-kring toegaf dat het natuurlijk wel noodzakelijk is om de kinderen van het openbaar onderwijs te vertellen wat begrippen als Pasen, Pinksteren en Kerstmis betekenen, maar dat hij om de neutraliteit strikt in acht te houden er voor zorg droeg dat de uiteenzetting over Pasen ergens in de zomer viel, die over Pinksteren in het najaar en het Kerstverhaal in het voorjaar. Aldus vermijdende dat zijn uiteenzettingen bij de kinderen enige associatie zouden wekken met werkelijke gebeurtenissen. Veel gekker kan het al niet! Ik voel me een beetje in de positie van die onderwijzer nu de lezers van dit blad rond Pinksteren een schrijven onder ogen krijgen over de Paas-aktie van de VVDM.

Toch is dat niet zo gek, we hebben nu eenmaal een maandblad en dat kan maar zelden aktueel reageren op gebeurtenissen en wat we over de Paas-aktie willen zeggen geldt voor alle VVDM akties, ook die in andere jaargetijden. De „Kom-paas-atie-aktie” van de VVDM was een aardige aktie. Met een Fiat 850 met een geweldig, gekleurd, paasei

werd rondgereden langs de Nederlandse kazernes met het doel om de militairen die in deze kazernes wachtdiensten deden een paasgroet in de vorm van paaseieren te brengen en hen te vragen een petitie aan minister De Koster te ondertekenen waarin wordt aangedrongen op een redelijke kompensatie (Kom-paas-atie) voor wachtdiensten e.a. op weekends, feestdagen enz.

Verder liggend doel van de aktie: Een redelijke werk-en rusttijdenregeling voor militairen, waarbij met de oude gedachte dat een militair 24 uur per etmaal dienst heeft, wordt gebroken en waarbij redelijke kompensatie wordt gegeven voor overwerk.

Er zullen misschien aan wat de VVDM wil wel bezwaren kleven maar de redelijkheid van de aktie kan moeilijk worden ontkend, het ging ook allemaal op een leuke ludieke manier toe, er waren geen relletjes, er waren geen overtredingen op het gebied van de krijgstuft enz.

En toch!

Het is goed enkele krantenverslagen te citeren: Het Eindhovens Dagblad (24 april 1973):

„De aktie van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM) „Kom-Paas-atie” beide paasdagen gehouden bij kazernes in

Brabant en op de Veluwe, is deels de mist ingegaan, deels een demonstratie geworden waarbij het ministerie van Defensie zich van een nogal kinderachtige zijde liet zien en een opstelling verkoos welke een mentaliteit verried van de olifant, die in paniek raakt bij het gepiep van een speelgoedmuis”.

„De VVDM-actiewagen, een met pamfletten beplakte Fiat 850, werd behalve op de vliegbasis Eindhoven en legerplaats Oirschot, bij alle Brabantse kazernes de toegang tot het kazerneterrein geweigerd. Alleen op de vliegbasis Eindhoven kregen hoofdbestuurslid Henk van Rees en de afdelingsbestuurssleden Sjef van der Heijden en Pieter van der Elsen gelegenheid handtekeningen onder de petitie te verzamelen.

Op de legerplaats Oirschot mochten wel de bij de aktie behorende paaseitjes aan de dienstdoende militairen worden uitgereikt, maar voor handtekeningen was volgens de officier van piket („officier van paniek” in soldatenjargon) toestemming van de Legervoortlichtingsdienst nodig. „Dat is een volstrekt nieuwe situatie” zei hoofdbestuurslid Henk van Rees. „In feite komt het er op neer dat minister De Koster beslist of aan minister De Koster een petitie mag worden aangeboden.

Waarmee defensie een hoogstmerkwaardige figuur in de communicatie met de dienstplichtigen heeft geïntroduceerd.”

„Ook op de in verband met de hoeveelheid uit te reiken paaseitjes relevante vraag hoeveel man er in de Isabella-kazerne wacht liepen wenste de daar aanwezige officier van piket, dit in tegenstelling met zijn collega's in andere Brabantse kazernes, niet te antwoorden. Met het oog op de veiligheid” beargumenteerde hij zijn houding. De provinciale Zeeuwse Courant (24 april 1973): „Twee vertegenwoordigers van de VVDM hebben zondag, eerste paasdag, tevergeefs geprobeerd de terreinen van de Marine-kazerne te Vlissingen en de Generaal-majoor Berghuyskazerne in Middelburg te betreden om de kompensatie-aktie van deze vereniging kracht bij te zetten. De officier van de wacht bij de Marine en de

officier van piket van de kazerne in Middelburg lieten hen niet binnen.

In beide gevallen kregen de VVDM-leden, het hoofdbestuurslid Dick v. d. Peyl en het afdelingsbestuurslid Ko Nieuwenhuyse uit 't Harde te horen dat volgens opdracht werd gehandeld."

"Voor de poort van de Generaal-majoor Berghuys-kazerne in Middelburg werden de jongelui tegengehouden door de officier van kazerne-piket, die zei opdracht te hebben om hen niet toe te laten. Na een wat heftige discussie („Waarom voert u een opdracht uit als u de argumenten niet kent?") probeerden de jongelui door de tralies van de poort de paaseitjes te overhandigen aan de dienstdoende soldaten, wat echter de officier van piket verhinderde.

Nadat hij de VVDM-vertegenwoordigers ondubbelzinnig te kennen had gegeven dat zij een einde aan hun aanwezigheid bij de poort moesten maken, nam hij zelf de paaseitjes in ontvangst. Een van de soldaten zegde toe de handtekeningen persoonlijk bij het hoofdbestuur in Utrecht te zullen overhandigen".

Volkscrant (24 april 1973)

„De „Kom-paas-atie"-actie die de VVDM gedurende de paasdagen gevoerd heeft bij alle Nederlandse kazernes, heeft flink wat tegenwerking ondervonden van de beroepsmilitairen. „Opvallend voor zo'n onschuldige actie" aldus Kees Beemsterboer, hoofdbestuurslid van de VVDM. Aan het eind van de rit — de Arnhemse Menno van Coehoornkazerne was de laatste van de ongeveer honderd kazernes die de VVDM karavaan dit weekeind aandeel — kon de VVDM er dan ook maar matig tevreden zijn met de zeshonderd ondertekende petitities die de VVDM had terug ontvangen. „De actie werd van hogerhand geboycot. Een enkele uitzondering daar gelaten mocht de karavaan — opgesierd met een groot geel Paasei op wielen — nergens de kazernepoort in. De paaseieren die de VVDM aan de binnenblijvers wilde overhandigen werden niet of nauwelijks aangenomen". Tot zover de kranteverslagen.

De situatie is wel duidelijk. Deze inderdaad onschuldige en ludieke actie van de

VVDM is van hogerhand zoveel mogelijk tegen gewerkt. Wij weten niet hoe hoog hogerhand hier nu precies was maar het blijft een feit dat de hoogste militaire autoriteiten en uiteindelijk de minister verantwoordelijk gesteld moeten worden voor deze tegenwerking.

Daarmede zijn we in een bijna onmogelijke situatie geraakt. Het komt er immers op neer dat de militaire autoriteiten blijkbaar op dit ogenblik in een stemming verkeren waarin ze geen enkele actie van de VVDM meer akseptereren. Maar dat kan zo niet door gaan!

In het april-nummer van dit blad hebben we een redaktie-artikel gewijd aan de V.V.D.M. We schreven toen o.a.:

„Dat een vereniging van bijna dertigduizend jongemannen, die bovendien dagelijks de tekortkomingen van de militaire dienst aan den lijve ondervinden, zich zou kunnen beperken tot het praten met de minister en het uitgeven van rapporten, lijkt ondenkbaar".

En verder:

„Want dat is een belangrijke zaak: hoe kunnen dienstplichtige militairen de ruimte en de mogelijkheden

vinden om hun opvattingen over de militaire dienst en hun verlangens op dit gebied op een eigentijdse wijze tot uiting te brengen zonder daarbij voortdurend schade toe te brengen aan het noodzakelijke overleg en aan hun eigen bewegingsvrijheid. Dat is ook een zaak voor b.v. militaire autoriteiten, politici en geestelijke verzorgers maar het voornaamste denkwerk daarvoor zal toch wel in de VVDM moeten worden verzet".

We kunnen niet klagen dat we niet op onze wenken zijn bediend! Men heeft blijkbaar in de VVDM nagedacht en is gekomen met een m.i. alleszins aanvaardbare actie. Resultaat? Niets dan tegenwerking bij hogerhand.

Hopelijk komt er door het optreden van de nieuwe minister van defensie op dit terrein enige verandering. Mocht dat onverhoopt toch niet het geval zijn, dan zijn m.i. de politici aan de beurt. Zij zullen dan de minister en de militaire autoriteiten moeten duidelijk maken dat ook dienstplichtige militairen de vrijheid van meningsuiting zullen moeten hebben waarover ook andere burgers beschikken.

Men kan stellen dat dat dan toch niet ten koste mag

gaan van de instandhouding van een efficiënt defensie-apparaat. Wel dat laatste was in de paasdagen nergens het geval en toch was er van hogerhand niets dan botte tegenwerking.

Het is wel duidelijk dat er op deze wijze maar heel weinig hoeft te gebeuren en de tegenstellingen in de strijdkrachten zullen opnieuw tot uiting komen en worden verdiept. En opnieuw zal er dan luidkeels worden geklaagd over de voortschrijdende polarisatie. Men zal wel moeten bedenken dat tegenwerking van hogerhand als in de paasdagen dan de oorzaak is van zo'n polarisatie.

De VVDM is blijkbaar tot een nuttige bezinning gekomen t.a.v. de huidige situatie. Is het nu teveel gevraagd dat ook de militaire autoriteiten hun aandeel leveren in dat bezinningsproces? Wie ziet hoe de generaals elkaar onderling aanpakken, houdt zijn hart vast. Men leeft in die kringen blijkbaar bij de gratie van het konfliktmodel. Wie anders dan de politici blijven dan over om orde op zaken te stellen?

Maar het is wel betreurenswaardig. Zowel met Pasen als met Pinksteren

H. Lips.

NAAR DE FILM, JA GEZELLIG...

Zo'n twee of drie keer per jaar komt het voor dat je vertwijfeld de telefoon grijpt om links en rechts enkele filmvoorlichters van verhuurmaatschappijen te bellen en ze te vragen wanneer er nu in vredesnaam eindelijk wat goeds in de (hun) theaters gaat draaien. Als zij je dan antwoorden dat er veel te zien valt (ze weten wel beter, want hervertoningen van geslaagde films leveren aléén maar geld op en geen kijkplezier, of je moet zo gek zijn om drieëndertig maal *The Sound of Music* te willen zien), dan begin je op wat treurige toon een film-agenda voor te lezen, die je hebt opgediept uit een landelijk avondblad. En om u als lezer hier ook eens mee lastig te vallen, neem ik die vrijheid maar. Hier komt dan een korte opsomming van een wille-

keurige week in mei. Chen slaat er op los (een lesje in karate met zwaar sadistische inslag); *West Side Story* (op veler verzoek terug in ons theater, van mij hoeft het niet); *Bullitt* (een geweldige aflevering uit het avonturenleven van Steve McQueen, maar alweer een oudje. Zijn *The Getaway* van regisseur Sam Peckinpah wordt vol ongeduld verwacht); *Sex in kantoor* en *Zorro's erotische avonturen* (zie ook bijgaande foto, het zijn inderdaad films die je alleen maar kunt gaan zien als de baas je aanwezigheid niet op prijs stelt, anders gezegd tijdens de lunchpauze. Overigens zit je daar dan met nog tachtig andere kantoor mensen, luisterend naar het kraken van de zakjes met meegebrachte etenswaren. Je kunt nog niet eens om de vertoonde en

absurde blote beelden lachen, want dan sist iedereen je het rokerige zaaltje uit). Om dit rijtje opsommingen te besluiten het grote kassawonder *Turks Fruit* (inderdaad een film waar je zonder bezwaar later in de huiselijke kring over kunt praten. De sex die erin wordt beleefd wordt gelukkig ook dáár geaccepteerd, maar je moet het niet wagen om deze film als film te willen beoordelen. Want dan word je fijngesknepen met zinnen als „Wat zielig voor dat meisje” en „Die kerel kon haar eerst niet opvangen, en later toen ze ziek lag, brak het begrip bij hem door. Zie je nou wel...” En meer van dat fraais). En dan zijn er natuurlijk films die ik beslist niet wil zien om de doodeenvoudige reden dat ze van nul en gener waarde zijn, of te glad

gemaakt of toch wel goed, maar die moet je eerst gezien hebben om 'em te kunnen beoordelen. Want ze krijgen mij met geen stok naar bijvoorbeeld *Asterix* en de helden (simpele reden: ik ben een Disney-fan, hoewel ik alle stripboeken heb die het duo Uderzo en Goscinny heeft gemaakt); of naar *Cabaret* met Liza Minelli als dans- en zangwonder; of naar *Blauwbaard* met Richard Burton als verleider en moordenaar. En als je bovenstaande geduldig uitlegt aan een even geduldige voorlichtingsman van zo'n kantoor en je vertelt erbij dat je voor anderen gaat kijken en daar een stukje over wilt plegen met voldoende informatie over regisseur, spelers, inhoud en daar ten overvloedige jouw eigen norm ook nog bijschrijft, dan pas gaat hem een licht op en verklaart hij

Because of the cats

Dit zijn Delia Lindsay en Sebastian Graham Jones, twee van de velen die de Nederlandse acteur en regisseur Fons Rademakers laat optreden in zijn laatste film *Because of the cats*. Rademakers, die zijn zevende produkt geheel Engelstalig heeft gehouden (vanwege het internationale aspect) zei in een interview in *Skoop* over het maken van „Niet voor de poesen” in het Engels het volgende: „Ik heb veel proefopnamen gemaakt om de cast bij elkaar te krijgen in Londen, dagen en dagen. De acteurs die je dan bij elkaar krijgt zijn om dat

vervelende woord te gebruiken, toch enorm professioneel. Regisseren is eigenlijk pas interessant als je goeie instrumenten hebt, wat je natuurlijk ook hebt als je dirigent bent. Aan de andere kant, wat ik ook altijd enorm belangrijk vind bij filmmaken, is iemand te ontdekken die helemaal geen acteur is, en hem te krijgen waar ik hem hebben wil”. Enfin, dat laatste heeft Rademakers wel geweten. Na een met pijn en moeite volgemaakte vertoningscyclus van zo'n drie weken in een Amsterdams theater verhuisde de film

vol berouw, dat hij er eigenlijk net zo over denkt, maar dat hij ook afhankelijk is van het concern dat die films uitbrengt. Zo komt het dat wij achtereenvolgens niet in onze bioscopen te zien krijgen (en dit is echt de laatste opsomming): „Tis pity, she's a whore" van Griffi, Red Psalm van Miclós Jancsó, The 14 van David Hemmings, de nodige Japanse, Indiase en Russische films. En dat maakt iemand kriebelig als hij telkens het lijstje met namen van een versleten en oneigentijds produkt zoals West Side Story onder ogen krijgt. Als het publiek een beetje omgeturnd was, zouden de filmverhuurkantoren volgen. En de kassa rinkelt dan toch!

PETER MORÉ

DE ELFDE Tarzan van het witte doek, Lex Barker, overleed vorige maand op straat in New York. Voorbijgangers trachtten nog met kunstmatige ademhaling zijn levensgeesten op te wekken, maar het mocht voor deze 53-jarige acteur niet meer baten. Barker was getrouwd met de voormalige Spaanse schoonheidskoningin Maria del Carmen Cervera. Onder zijn vorige vrouwen (vijf in totaal) bevonden zich de actrices Lana Turner en Arlene Dahl. DE KRO-TV bracht onlangs nog een cyclus uit met in de meeste hoofdrolbezettingen Edward G. Robinson. Theoretisch zou hij toen zijn eigen noodlot telkenmale kunnen zien, maar hij stierf 79 jaar oud in New York. Robinson was Roemeen van geboorte. Toen hij 9 was emigreerde het gezin naar New York, waar hij opgroeide met o.a. George en Ira Gershwin in het joodse ghetto. Hij startte zijn acteursloopbaan in 1912. Twaalf jaar later zag hij de première van zijn eerste film, The Bright Shawl. Hij werd beroemd om zijn gangster-creaties; zijn houding, manier van praten en sigaren roken werd door menig gangster-acteur fors geïmiteerd. Drie films,

Little Caesar, Dr. Ehrlich and the Magic Bullet en House of Strangers noemde hij zijn beste prestaties. Tijdens het festival in Cannes in 1949 kreeg hij voor zijn rol in House of Strangers een onderscheiding. Vlak na zijn dood werd bekend gemaakt dat hij voor zijn hele oeuvre (meer dan honderd films) alsnog posthuum met een Oscar zou worden onderscheiden.

EEN NIEUWE aanpak van het boek der boeken, de bijbel, heeft Poolemar Productions op het oog. Geen Cecil B. DeMille-achtig gedoe, maar recht door zee werk met als hoofdpersonen Adam en Eva, David en Bathseba en Samson en Delila. Het wordt niet met zoveel woorden geschreven, maar te vrezen

valt dat het werk een zwaar erotische signatuur meekrijgt.

DAT JERRY LEWIS niet alleen filmkomiek is, maar ook zakenman (hij staat aan het hoofd van zo'n tweehonderd theaters in de Verenigde Staten) bewijst hij met zijn plannen om ook vaste voet in Engeland te krijgen. De eerste bioscoop is reeds in bedrijf, er volgen er nog zes dit jaar.

NIEMAND bij Warner Bros weet wat regisseur Stanley Kubrick van plan is, zeker is alleen dat hij in juli start met opnamen van een nieuwe film. Titel noch verhaal zijn bekend, Ryan O'Neal en Marisa Berenson zijn echter wel zeker van een plaats voor de camera. DE DOCHTER van de overleden zangeres, actrice en danseres Judy Garland, Liza Minelli (ster in Cabaret) zit financieel in een lastig parket. Hoewel de kennissenkring van Judy Garland er geen weet van had, blijkt nu pas dat Liza na de dood van haar moeder op zich genomen heeft alle schulden die Judy Garland had te betalen. Het bedrag blijkt dermate hoog te zijn, dat Liza overweegt op de bedeltoer te gaan.

„DEZE FILM bevat elk grappig idee dat ik heb over sex. Ook die, die aanleiding waren tot mijn echtscheiding". Woody Allen over zijn film

„Alles wat je wilt weten over sex, maar je bent bang om er naar te vragen". Woody speelt een hoofdrol met onder meer Burt Reynolds, Tony Randall, Anthony Quayle en Lou Jacobi.

DE FOTOSERIE in in films en filming over Lindsay Andersons O Lucky Man! met Malcolm McDowell wekte bij mij de indruk met een vervolg te doen te hebben van Kubricks A Clockwork Orange. Het beeldverhaal lijkt er althans op als twee druppels water. De film, die in Londen in première is gegaan, komt eind dit jaar naar ons land.

P.J.M.

zeer snel de provincie in, waar hij in een stad als Alkmaar bijvoorbeeld nauwelijks de week volmaakte. Dat is dan allemaal heel jammer, maar wat wil Rade-makers nou? Het publiek bedotten met houterig klinkende dialogen, het tonen van onwezenlijke scènes in het Aerdenhoutse en een bizarre lustmoord op het witte Hollandse zandstrand als klap op de vuurpijl? En dan te bedenken dat dergelijk kijkvoer elke avond door welke omroep ook wordt uitgezonden (inderdaad zelfs de EO maakt zich daar schuldig aan). Niet getreurd, de „Dans van de reiger" had gelukkig wél iets om over te schrijven.

M.

HOLLAND FESTIVAL VOLKSFEEST IN ROTTERDAM

Om z'n culturele en kunstzinnige inspanningen heeft Rotterdam nooit zo erg uitgeblonken. Een handelsstad nietwaar, koude en kille straten, een stinkende omgeving, die niet inspireert en per slot van rekening is Amsterdam altijd de stad geweest, waar de zogeheten fine fleur van het wereldje met de beide k's zich het best thuisvoelde.

In Rotterdam begint het allemaal, schoorvoetend weliswaar te veranderen en daarom was het voor de organisatoren van het 26e Holland Festival, de culturele manifestatie bij uitstek gedurende zoveel tijd in ons land, geen probleem meer om maar eens in het Rijnmondgebied van start te gaan. Het wordt op 15 juni daar geopend met een feest, dat de naam Rotterdam Fantastiek zal krijgen. Op en rondom het plaatselijke Schouwburgplein zal een feest beginnen, waaraan de hele bevolking kan deelnemen.

Clowns, comedianten, acrobaten, vuurvreters en dat soort volk zullen op die eerste festivalavond hun kunsten op straat vertonen. Zij zullen tenslotte het publiek meevoeren naar het Schouwburgplein, waar een tent wordt neergezet voor 2000 mensen. In en buiten die tent gaat dan pas echt het Holland Festival beginnen. Wat jarenlang een deftige bedoening is geweest voor „de burgerij” zal dan het volksfeest zijn geworden, waarop het al zo lang recht had.

Drie weken Holland Festival. Opera. Actueel muziektheater. Amateuristische kunstbeoefening. Orkestconcerten. Barok- en renaissance muziek, kamer-muziek, koorwerk, toneel, dans, niet-westerse kunst, een poëziefestival, een beiaardconcours, een filmweek, Tibetaanse religieuze muziek door monniken uit het Boeddhistenklooster van Dalhousie, kinderkonserten. Enfin, het Holland Festival is al zo langzamerhand ingeburgerd. Dit was een greep uit het komende programma. In dit korte bestek kan het ook maar bij een — in onze ogen interessante — greep blijven derhalve. Een van de boeiendste theatergebeurtenissen in het festival is Mistero Buffo. Het is een stuk van de Italiaanse schrijver/acteur Dario Fo,

die in Milaan al een tiental jaren werkt met een eigen theatergroep in een eigen theater. Zeer tot ongenoegen overigens van Italiaanse fascistten, die niets willen weten van Fo's streven het volk zijn theater, zijn cultuur, terug te geven. Zij schuwen geen middel om Dario Fo en zijn groep te intimideren. Nog niet zo lang geleden ontvoerden zij zijn vrouw, Franca Rama, bewerkten haar met scheermessen, verkrachtten haar en smeten haar uit een rijdende auto.

De regisseur Arturo Corso maakt het werk van Fo buiten Italië bekend. Hij werkte in veel Europese landen en hij heeft thans in België een eigen groep geformeerd, bestaande uit acteurs en actrices, die de gesubsidieerde gezelschappen hebben verlaten om met Corso het avontuur der onzekerheid aan te gaan, dat echter zoveel zinniger is dan het afdraaien van verplichte nummertjes in een theatercultuur, die zich vreemd heeft van het volk.

Met die groep, Novelle Scene Internazionale, komt Corso naar Nederland om hier Mistero Buffo te spelen. Een extra interessant verschijnsel, omdat Corso het komende toneelseizoen in het nieuwe Rotterdamse toneelbestel met een speciaal om hem heen gebouwde groep twee produkties zal uitbrengen: Het zevende gebod (steel een beetje minder) van Dario Fo en een eigen bewerking van Shakespeare's Hamlet.

Het lijkt geen enkele twijfel dat het toneel van Fo en Corso links toneel is. In de Italiaanse situatie zijn zij communisten; in de Europese situatie links-radicalen er op uit het volk zijn cultuur terug te geven, wat er op neer komt mensen bewust te maken van hun situatie in het hier en nu.

Mistero Buffo zoals dat hier te zien zal zijn is een andere voorstelling dan die in Italië ging.

Corso heeft terecht begrepen dat die voorstelling te zeer een Italiaanse was, waaraan men in België (en Nederland) weinig of geen bodschap had. Met zanger Wannes Vandeveldt zocht hij in de schat van volksliedjes, die betrekking hebben op het leven van het volk, de proletariërs, zoals het eens was en zoals dat nu nog bestaat. Het is alle-

maal echter geen folkloristisch schouwspel, maar een uitbeelding van de proletarische beschaving. Een uitspraak van Arturo Corso, die zeer kenmerkend voor hem is, kan in dit verband niet ontbreken: „Misschien kan vandaag van een dialoog tussen Marxisten en christenen in een eerlijke uitwisseling van ideeën een eenheid worden verwacht, die gericht is op het vormen van een nieuwe maatschappij naar de maat van de mens, een maatschappij waarin de rijken en de uitblinkers niet alleen uit het rijk der hemelen gestoten zullen worden, maar ook uit het rijk der aarde.” In de korte selectie, die we naar voren halen, kan het solo-toneel, dat Jules Croiset ook dit jaar weer brengt niet vergeten worden.

... Een zekere Vincent... heet het toneelportret dat Croiset heeft samengesteld uit de briefwisseling tussen Vincent van Gogh en zijn broer Theo. Deze voorstelling accentueert de opening van het Rijksmuseum Vincent van Gogh, die op 2 juni in Amsterdam plaats heeft gevonden.

Als motto voor zijn nieuwe solo-toneelspel heeft Jules Croiset deze uitspraak van Van Gogh gekozen: „Menig- een heeft een machtig vuur in zijn ziel, maar niemand komt om zich er aan te warmen. De voorbijgangers bespeuren slecht een weinig rook boven de schoorsteen en gaan verder...”

Jules Croiset: „De gedachten van Vincent van Gogh, in brieven aan zijn broer Theo verwoord, houden talrijke mensen en ook mij voortdurend bezig. Welke mens schuilt er toch achter de schilder Van Gogh? Het was de moeite van een uitvoerige studie waard. Hoe dieper ik groef des te meer werd ik gestimuleerd om aan de resultaten van mijn onderzoekstocht op een zo eenvoudig mogelijke wijze en voor een zo breed mogelijke groep belangstellenden uiting te geven. Dit toneelportret is er het resultaat van geworden. Het belicht de schilder Van Gogh uit een geheel andere hoek dan wij gewend zijn als wij zijn schilderijen op ons laten inwerken.”

Een ander onderwerp. De jazz. Sinds jazz mag in het Holland Festival is het nog niet voorgekomen dat een zo markante zangeres als de

Engelse Cleo Laine op het programma stond. Cleo Laine is ongetwijfeld de veelzijdigste onder de jazz-zangeressen. Behalve Duke Ellington, die haar favoriet is, zingt zij composities van haar man John Dankworth, maar ook de op muziek gezette gedichten van Eliot en Shakespeare. Ze is niet alleen zangeres, wier optreden wordt gekenmerkt door een grote intensiteit, ze is ook een veel gevraagd actrice. Niet slechts in musicals of in Kurt Weill-opera's, maar ook bijvoorbeeld in Frank Dunlop's produktie van Shakespeare's Midzomernachtsdroom, waarin ze

Titania speelde.

Voor de vierde maal dit jaar wordt in de Doelen in Rotterdam het internationale poëzie-festival, Poetry International gehouden. Wat in 1969 begon als wat moeizaam verlopende voordrachtavonden is uitgegroeid tot een bijzonder sprankelend gebeuren.

Poetry International is deze keer in zoverre anders opgezet, dat het publiek een grotere kans wordt geboden de deelnemende dichters beter te leren kennen dan slechts door hun voordracht. Overdag zullen namelijk over de verschillende deelnemers films worden vertoond. Ook zullen lezingen worden georganiseerd, waarbij de dichters kunnen praten en discussiëren over onderwerpen naar eigen keuze.

Een ander project dat de aandacht trekt is het vertaalproject. Een werkgroep uit de deelnemers zal zich bezig houden met het vertalen van Keltische poëzie. Dit vertaalobject is een eerste poging om in Poetry International de aandacht te vestigen op de cultuur van kleine taalgebieden.

Een bijzonder interessant

aspect aan de Poetry International zal het Onafhankelijk Toneel opleveren, de toneelgroep die een Majakowski-project zal presenteren.

Majakowski is een van de belangrijkste dichters, zo niet de belangrijkste van Rusland van deze eeuw. Hij werd in 1893 in Georgië geboren, koos op zijn twaalfde jaar voor het socialisme, vertrok na de dood van zijn vader naar Moskou en gaf een jaar later, in 1907, een illegaal blad uit. Vanwege zijn revolutionaire praktijken werd hij drie keer in de gevangenis gezet. Majakowski had een immense werkdrift. Hij dichtte, schilderde, schreef toneelstukken, filmscenario's, trad op als acteur, verzorgde zijn eigen affiches en maakte propaganda voor het socialisme.

Zijn invloed op de latere Sovjet-poëzie is zeer groot. Tot vandaag de dag. Met name zijn liefdes-lyriek is nimmer overtroffen. In 1930 pleegt hij zelfmoord. Teleurgesteld in de revolutie, die in zijn ogen verworden is tot de Stalinistische bureaucratie....

RIEN ROBIJNS

Nederland heeft na veel hangen en wurgen een nieuw kabinet gekregen. De slijtage-slag in de periode van verkiezingen tot beëdiging van de nieuwe vijf-partijenploeg heeft precies 163 dagen geduurd, ruim vijf maanden dus. Er moesten vier (in)formateurs aan te pas komen: de anti-revolutionairen Ruppert en Albada, de katholiek Van Agt en de socialist Burger. Nu is het dan zover. Er is — als dit artikel tot stand komt — nog geen regeringsverklaring, maar het strijdtoneel is al wel enigszins te overzien. Den Uyl's meest belovende tegenstander, ex-premier Barend Biesheuvel, heeft een dag na zijn beëdiging tot regeringsleider de politiek de rug toegekeerd. Niet uit angst voor zijn nieuwe rivaal, maar juist in het besef dat zijn politieke verwanten in de ARP hem te weinig ruimte zouden laten om Den Uyl, van huis uit niet minder mannebroeder dan mooie Barend, eens stevig aan te pakken.

Voor degenen die van mening zijn dat een verdere verscherping van de te gestellingen de regerende socialisten geen kwaad zou doen, is het vertrek van Biesheuvel een bittere teleurstelling. De ambitieuze Hans Wiegel stelt in zijn dagbladadvertenties weliswaar een eerlijke, maar harde oppositie tegen het rode avontuur in het vooruitzicht, maar zijn politieke gewicht is veel geringer dan dat van Biesheuvel en zijn bezwaren tegen het kabinet-Den Uyl zijn veel gemakkelijker voorspelbaar. De politieke daden die het

confessionele centrum in de komende tijd voor ons in petto heeft, zijn natuurlijk oneindig veel interessanter. Hoe gaan de confessionelen zich opstellen tegenover een overwegend socialistisch-progressief kabinet, aangevuld met enkele bewindslieden uit eigen kring? Zal de scheiding der geesten in de dagen van Den Uyl versneld worden of juist niet? Nu Biesheuvel is opgestapt is er een potentiële versnellingsfactor weggevalen. De AR-fractie is hopeloos verdeeld achtergebleven. In de beoordeling van de regering-Den Uyl is de verhouding precies fifty-fifty. De CHU heeft afgehaakt en dat heeft de totstandkoming van een eensgezinde christen-democratische frontvorming allesbehalve naderbij gebracht. Andriessen heeft zijn positie versterkt, sinds er een aantal oudgedienden Den Haag vaarwel hebben gezegd (Nelissen, Schmelzer en Van Thiel). Zijn steeds verder slinkende fractie is iets naar links opgeschoven, maar grote keien zijn er in parlementaire KVP-kringen niet meer te bekennen. Den Uyl's eigen achterban heeft in gedrukte stemming voor kennisgeving aangenomen dat hij de komende tijd in het Catshuis door zal brengen en het geharrewar over de concessies die er aan het progressieve program „Keerpunt '72" gedaan zijn, kan nog wel even voortduren. Aan de principes van het Keerpunt heet nauwelijks getornd te zijn, maar daarmee is niets gezegd. Met een beroep op de tijdsfactor kan de slimme premier een

eind komen. Het is buiten kijf dat vele wensen van het rode verlanglijstje gerealiseerd zullen worden, maar op welke termijn dat zal gebeuren is discutabel. De partijcongressen kunnen plaats nemen op de publieke tribune om te zien wat de H.H. parlementariërs er van gaan bakken.

Piet Grijs schreef in Vrij Nederland van 12 mei '73: „De daden van de regering zullen natuurlijk geen revolutionaire wijziging ondergaan. Maar het lijkt me toch dat het in kleine dingen niet zo beschamend hoeft te zijn: er zal geen VPRO beknord worden, er zullen geen soldaten geknipt worden, er zullen geen handen van Nixon geschud worden. In de grote dingen is geen snelle verbetering te verwachten, maar ik zie toch liever Hans Gruyters over de woningnood praten dan Udink". En zo is het. De linkse meerderheid is nog niet in zicht, de doorbraak nog niet voltooid, de scheiding der geesten nog niet voltrokken. Zo is de stemming in links Nederland voorlopig meer getemperd dan verheugd, met als toekomstig voordeel dat het allemaal nauwelijks kan tegenvallen. Het zijn „de smalle marges van de democratische politiek", titel van een verhandeling die Joop den Uyl in augustus 1970 in „Socialisme en Democratie" schreef. Hij gaf toen te kennen: „De essentie van dit betoog is een beklemtoning van het karakter van de PvdA als partij, die medeverantwoordelijkheid aanvaardt voor gegroeide structuren en bereid is vanuit deze verantwoordelijkheid die structuren te hervormen.

Voor velen heeft dit stelling de smaak van de politiek van compromissen en van de haalbare kaart, die politiek een slechte reputatie bezorgt. Zij smalen op schroefjesverdraaiers en marginale veranderingen. Maar zij miskennen de aard en de mogelijkheden van de politiek. Zeker in een hoog-ontwikkelde industriële samenleving zijn abrupte beleidsveranderingen niet mogelijk. Men kan niet van het ene jaar op het andere de belastingdruk met 3 pct. van het nationaal inkomen opvoeren. Men kan evenmin van de ene dag op de andere bestuursstructuren grondig omvormen. Maar daarom zijn de kleine

veranderingen niet onbelangrijk. De verlegging van het beleid met tien graden kan uiteindelijk het verschil zijn tussen oorlog en vrede". Dat was drie jaar geleden. De PvdA radicaliseerde sindsdien en deed de grootste coalitiepartner in de ban, hoewel Den Uyl dat altijd onverstandig heeft gevonden. Want medeverantwoordelijkheid aanvaarden voor de gegroeide structuren betekent in onze parlementaire verhoudingen, medeverantwoordelijkheid aanvaarden voor de betrekkelijke politieke betrouwbaarheid van de KVP! Zo groeiden leider en volgelingen verder uit elkaar. In een periode waarin elk falen van Den Uyl „zie je wel-reacties" bij zijn partijgenoten oproept, wordt de solidariteit onder de sociaal-democraten op geweldige wijze op de proef gesteld. Nederland heeft een kabinet-Den Uyl gekregen bij het ontbreken van een ander alternatief dan het voort laten bestaan van de ploeg van Biesheuvel. Bij de kabinetsvorming is men „langs de rand van de afgrond" gegaan, zoals formateur J. A. W. Burger memoreerde en de sporen daarvan kunnen niet anders dan duidelijk zichtbaar worden in het regeerakkoord.

Johannes Marten (Joop) den Uyl is nu 53 jaar en vader van zeven kinderen. Hij werd in Hilversum geboren als derde zoon van een gereformeerde middenstander. In de Haagse Post van 24 maart '73 werd hij gekarakteriseerd als een keiharde werker met een fenomenaal uithoudingsvermogen, leergierig en intelligent, vasthoudend en meelevend, maar overgevoelig wanneer hij geraakt wordt op zijn kwetsbare punten. Hij studeert economie en komt kort voor de tweede wereldoorlog voor het eerst in aanraking met de socialistische maatschappij beschouwing. Na de oorlog gaat hij in de journalistiek, even bij Het Parool en langer bij Vrij Nederland. Vanaf '49 is hij directeur van de Wiardi Beckmanstichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA. In '53 komt hij in de Amsterdamse gemeenteraad, vanaf '62 als wethouder van Economische Zaken. Als schrijver van „Om de kwaliteit van het bestaan" ontloopt hij zich 40

jaar oud als de nieuwe ideoloog van de Partij van de Arbeid: een pragmatisch sociaal-democraat. Hij zit dan al jaren in de Tweede Kamer en wordt minister van Economische Zaken in het kabinet Cals, dat in '66 door Schmelzer om zeep geholpen wordt. Een maand eerder neemt hij de rol van politiek leider over van zijn voorganger Anne Vondeling. De bestuurder-ideoloog-politicus blijkt in staat de verschillende generaties in zijn roerige partij, die in de zestiger jaren moeilijke jaren doormaakt, bij elkaar te houden. Den Uyl is leider geworden van een zeer pluriforme regeringsploeg. Van zijn oorspronkelijke schaduwkabinet is weinig meer heel gebleven en het heeft de formatie talloze hoofdbreken gekost om de linkse drie van die onmogelijkheid te overtuigen. De twee grootste zorgenkinderen zijn de behoudende KVP-ers Brouwer (minister van Landbouw) en Westerterp (Verkeer en Waterstaat). De eerste staat zondermeer als conservatief te boek, de tweede als wisselvallig: een KVP-radicaal, die bleef zitten, een verontruste, een handlanger van Schmelzer tijdens diens beruchte nachtelijke ca-

priolen en staatssecretaris van Buitenlandse Zaken (ook weer onder Schmelzer) in het kabinet-Biesheuvel. Veel grotere verwachtingen kan men hebben van de jonge Pronk op ontwikkelingshulp, van de Europeaan Vredeling op Defensie, van Van Kemenade op Onderwijs en de enfant terrible Hans Gruyters op Volkshuisvesting. Zestien ministers en zeventien staatssecretarissen; het is niet van een leien dakje gegaan. Eindeloos geharrewar rond de controversiële ombudsman Marcel van Dam, die uiteindelijk bij Gruyters en Schäfer op Volkshuisvesting beland is. Perikelen rond Anneke Goudsmit, die zich teruggetrokken heeft, toen onduidelijk bleef wat Van Agt met de drie van Breda van plan was. Mertens en Boersma, als twee bekwame, progressieve confessionelen op Sociale Zaken. Op bevrijdingsdag komt de formatie rond. Alle fracties zetten na de pre-constituerende vergadering van de kandidaat-ministers het sein voor hun geestverwanten op groen. Er bleek een formatie-record aan te pas te moeten komen om sinds 11 december '58, toen het vierde kabinet-Drees na een conflict

met de Kamer (KVP) over de belastingen struikelde, weer een socialist als premier te krijgen. Alleen in 65/66 hadden de linkse politici nog korte tijd — onder Cals — regeringsverantwoordelijkheid gedragen. In de 27 man sterke KVP-fractie stemden maar twee leden tegen, maar Notenboom en Bremer — beide Limburgers, zouden uit protest met opzet verstek hebben laten gaan. In de AR spraken fractieleider Aantjes en partij-voorzitter Veerman (beloond met een staatssecretariaat) zich positief uit ten aanzien van AR-deelname aan de club van Den Uyl. D'66 stemde unaniem voor „het meest linkse kabinet dat Nederland tot nu toe ooit gekend heeft”. In de PvdA-fractie (43) waren er slechts drie dissidenten, voor wie zoals Kombrink zei, onvoldoende duidelijk was geworden of ook de confessionele ministers aan het geactualiseerde Keerpunt gebonden zouden zijn op die punten waarover de kandidaat-ministers nog geen duidelijke afspraken hadden gemaakt! Zo kreeg Den Uyl in beginsel steun van 85 parlementariërs uit PvdA, KVP, ARP, PPR en D'66, waaraan in de praktijk regelmatig de

stemmen van PSP, CPN en misschien DS'70 kunnen worden toegevoegd. Het is zeker niet overbodig geweest om onder de kandidaat-ministers af te spreken dat ten aanzien van het stellen van de kabinetskwestie grote terughoudendheid zal worden betracht, want zoals J. J. L. Vis in het Algemeen Handelsblad van 5 mei schreef: „De progressieve drie verkeren in de situatie dat ze niet eens kunnen toegeven dat er onderhandeld is. Ze zullen steeds verklaren dat ze niets belangrijks hebben weggeven. Het eventuele compromis kan niet erkend worden en mist dus de verzoenende werking die er bij andere formaties van placht uit te gaan”. Het wachten is nu op de Statenverkiezingen in het voorjaar van '74 die vanzelfsprekend aangevat zullen worden om het kabinet-Den Uyl te beoordelen. Als de confessionelen dan nog verder verliezen — zoals de laatste jaren te doen gebruikelijk — zal Den Uyl het niet makkelijker krijgen. Naarmate Wiegel vóór die tijd onverzoenlijker zal opponderen tegen de links-confessionele regering, drukt hij ook de sceptici in de christelijke partijen verder in de armen van Den Uyl. Dat zou de positie van Den Uyl versterken, maar de door velen begeerde polarisatie nog verder op de lange baan schuiven. Het zal nog wel een paar jaar duren voor de linkse meerderheid, de christen-democratische samenwerking en de verheldering van de politieke tegenstellingen verwezenlijkt zijn. Tot zolang blijft het schipperen binnen de enge marges van de democratische politiek. Voorlopig ben ik benieuwd naar de definitieve regeringsverklaring en de eerste antwoorden op de verlangens van de zich rond het Binnenhof verdringende presiegroepen. Als u deze bijdrage onder ogen krijgt, weet u al veel meer. Ik heb alleen vast kunnen stellen dat de „verzoening” tussen werkgevers en werknemers enerzijds en tussen progressieven en confessionelen anderzijds opmerkelijk gelijktijdig verlopen is en ook dat is nou niet direct een aanwijzing voor de lange adem van de voorstanders van het populaire conflict-model.

JAN HAASBROEK

DAVID TOMKINS

We hebben al eerder „rijmen” van David Tomkins geplaatst. Zijn werkelijke naam was Johan Willem Nicolaas le Heux en hij was o.a. leraar aan de KMA te Breda. Hij publiceerde zijn „gedichten” in 1917 in de „Nieuwe Groene”, ze hebben dus betrekking op de mobilisatietijd van de eerste wereldoorlog. Met onze excuses aan dokters, ziekenbroeders en wie er meer genoemd worden.
Red.

OPEN BRIEF VAN EEN ZIEKENVADER

(naar aanleiding van de klachten over militair-geneeskundige behandeling)
Een woordje asjeblijft, mijnheer de redakteur!

Wat staat ons nu waarachtig eensklaps voor de deur?

Een onderzoek naar 't militaire hospitaal?

Alsof de boel daar niet goed klopt — 't is een schandaal!

Kijk eens, ik ben de ziekenvader.

'k Heb al heel wat meegemaakt,

'k Heb bij heel wat jonge kerels

Tot hun laatsten snik gewaakt.

Als de dokter niet kon komen

Zei ik: „Jongen, eet maar kug,

Dan ben jij in veertien dagen

Bij je compagnie terug”

Ach, zoo'n grapje doet ze goed, hè?

Dikwijls zei de kolonel,

Die zooveel als commandant is,

Ja, die oude kent het wel!

En daar was een ziekenzaaltje

Als ik je vertellen kon,

Wat ze dáár graag wilden wezen!

'k Hoor de oude Jan Kanon,

Die er hospitaalsoldaat was,

Nog, wanneer hij 's winters zei:

„Ik kom hier mijn pijpje rooken,

En we kaarten er wat bij.

't Is gezellig voor de zieken

En je hebt Rijks licht en vuur!”

Voor 't soldatentraktementje

Is zoo'n winter wel wat duur.

Zieken moet je rustig houden.

Warm en niet te veel in 't licht.

Bij mij thuis deed onze moeder

De gordijnen altijd dicht

Van de bedsteê, als je ziek was,

En dan zei ze: „zweeten maar!

Stevig zweeten en niet eten.

Des te eerder ben je klaar.”

'k Heb dien raad steeds goed ont-

houden,

Want ze hielp ons allen best.

Als de dokter er geweest is,

Zorgen wij wel voor de rest!

Dokters moet je ook beklagen,

God! wat hebben die het druk!

Staten en rapporten schrijven ....

Elk kwartier een ander stuk.

Vaak met oefeningen mede,

Echt, te paard soms, door de hei,

En de ernstige patiënten,

Daar blijf ik dan altijd bij.

Nou ziet U hier toch uit, meneer de

Redacteur,

Dat al dat kankeren maar larie is,

gezeur!

Stook U de kachel op de ziekenzaal

eens heeter!

Ze liggen bij ons goed, ze sterven er

nog beter!

E PLURIBUS UNUM

Kijk, daar komt de dokter aan.
't Is een aardig ventje.

Kortgeleden was hij nog

Achtstejaars-studentje!

Eensklaps werd hij luitenant,

Zoo pardoes maar „eerste”,

En hij merkt: men respecteert

Dezen stand ten zeerste!

Driekwart van de legermacht

Groet hem onderdanig.

Even tikt hij aan zijn pet

En hij voelt zich kranig.

Hij gaat om met den majoor

Dient hem van adviezen,

Dokter heeft een streepje voor

Bij 't kwartieren kiezen.

Als hij pas is aangesteld,

Krijgt hij in de gaten,

Dat er een slag menschen is,

Die men noemt „soldaten”.

Dat is een evenement

In zijn jonge leven,

Met die menschen heeft hij zich

Blijkbaar af te geven!

Hij behandelt hen fideel

Tot ze hem verlakken.

Dan krijgt een gerechte toorn

Hem opeens te pakken!

Dat kanalie! bromt hij barsch

Niets dan simulanten!

Asperine schrijf ik voor

En ze lanterfantent!

Ziek zijn? gekheid, geef ze dienst!

Laat ze maar marcheeren.

En tevreden denkt zijn chef:

Diè zal 't baantje leeren!

Werkt hij, krijgt hij wat praktijk

In het burgerleven,

Dan is dat van hoogerhand

Moeilijk te vergeven.

Overplaatsing volgt er op.

Hij had kunnen blijven,

Als hij zich beijverd had

Met rapporten schrijven:

Hoeveel pakjes snelverband?

Hoeveel zeere pootjes?

Hoeveel ruitjes per chambrée?

Hoeveel zure broodjes?

Dokter is een brave man.

Blaam kan hem niet treffen.

Slechts de fouten van 't systeem

Moeten we beseffen.

Zoolang dit hetzelfde blijft,

Laat ik me cureeren

Door een burger, - dokter blijft

Om.... te salueeren!